

МЛАДА СРБАДИЈА.

ЛИСТ ЗА НАУКУ, УМЕТНОСТ И ЈАВНИ ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ.

БРОЈ 10.

У БЕОГРАДУ 10. МАЈА (ЦВЈЕТНА), 1871.

ГОДИНА II.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ НА МЕСЕЦ. СТАЈЕ НА ГОДИНУ 5 ФОР. ИЛИ 50 ГР. ЧАР.

Искрена ријеч Српкињама.

ОД

Архимандрита Н. Дучића.

Без слободе нема правога живота.

I.

Кад српска ратна труба затруби већ једном и с Авале више Биограда, и кад позове Србадију са свијех страна у бој за најсветије дјело, дјело народног ослобођења и политичког уједињења; њезин ће глас, као небеска муња, за тили час прохујати кроз цио српски народ у накрст земље и градова, и сваку ће српску душу задахнути новијем животом, животом народне свете слободе; и громовито ће одјекнути: Ловћен, Дурмитор, Требевић, Велебит, Триглав, Врушка, Шара и Балкан.

Цијело ће се балканско полуострво задрмати и као барут планути.

Тада свак, ко је Србин и српскога имена, и ко жели слободу и народно политичко уједињење, нека јурне под тробојни српски крсташ барјак, који ће се високо к небу подићи и на којему ће бити написано са златнијем словима с једне стране: слобода и уједињење српскога народа; а с друге — јужно-словенски савез.

Бо не би тада, ко је брат Србин, Хрват, Бугарин и Словенац, јурнуо под овај крсташ барјак, под ово свето знамење народне слободе и јужнословенскога савеза, под који ће се само на први позив младога и одушевљенога владоца слећи 100.000 најбољим оружјем,

каква данас има у Јевропи и Америци, наоружанијех Српскијех војника и као огња живог, јунака?

Благо Србину и српском јунаку, који дочека тај значајни дан и тај осудни час да помогне извојевати народну слободу и независност, и да подвикне:

»Који не зна, кад треба

»За свој род умрети,

»Није Србин, већ је изрод,

»Тог ће земља кмети.«

Кад се већ зна, шта је дужан сваки прави Србин да ради за народно ослобођење и уједињење, онда нам се намеће питање: шта и како ваља да и Српкиње за то раде?

Ја ћу дакле бити слободан да у овом чланку, који је управ намијењен и Српкињама посвећен, у кратко о томе пробесједим.

Српкиње све без разлике ваља да раде онако исто, као што су радиле узорите Американке XVIII-га вијека, које су својијем великијем одушевљењем, патриотском радњом и неописанијем пожртвовањем највише помогле Американцима својијем мужевима, браћи и синовима, да ослободе своју пространу отаџбину, и да извојују онаку узориту слободу, какву још

ни један народ, за који историја зна, није имао. Нека дакле та њихова патриотска радња и велики морални утицај, који су имале на американско друштво и јавно мишљење, послужи за углед нашијем сестрама Српкињама по свијем српскијем покрајинама да и оне тако исто раде и својијем мужевима, браћи и синовима помогну ријечима и дјелима да се српски народ ослободи и у једну политичку државу уједини.

Овдје ћу лијепо да замолим свакога брата Србина и сестру Српкињу у Србији, Црној Гори и Аустрији, да у дане својега весела и задовољства помишљају на своју мученичку браћу Србе у Турској, и да прочитавају ону тужну пјесму „Јека од гусала“ од нашега ваљаногa књижевника Драгашевића, у којој су, као у огледалу, живо насликане тешке муке од душманске руке:

»Од онога дана чемернога,
»Кад је српско пропануло царство
»На косову пољу јадовиту,
»Србин трпље муке свакојакe
»Од Турака грдних зулумћара,

.....
»Србин сије, а Турчин пожњева,
»Србин гаји, а Турчин ужива,
»Србин ради, а Турчин се слади,
»Србин роди, а Турчин одводи;
»Српска земља турски спахидуци,
»Српска чеда турски заточници,
»Српске сабље о турским бедрима,
»Српске токе на турским грудима:
»Турски коњи српске газе мајке,
»Турска пушка Србина погађа,
»Турска сабља српску главу сече.

.....
»Све процвиље у невољи тешкој,
»Све проклиње дан рођења свога,
»Што животу живота му нема!»

Ово није појетска фантазија, него су историјски жалосни факти.

Још се и дан данашњи чује писка и јаук наше чемерне браће: Срба, Бугара и Грка у Турској од насиља и притиска, које им чине Турци, ти грдни зулумћари! Још се и сад више него икад чују сваки дан тешки вапаји, који су управљени на своју слободну браћу: у Биоград, Цетиње, Атину, па чак и Петроград!

»»Што ме гледаш у рукама туђим,
»»Што ме гледаш на мукама тешким,
»»Што ме гледаш на оштроме ножу,
»»Што ме гледаш на грозноме кољу,
»»Што ме гледаш у тамници хладној,

»»Што ме гледаш у турском синциру,
»»Што ме гледаш, те ме не спасаваш,
»»Што не радиш, да ме ослободиш?!«
»Вако цвиле Срби преко Дрине
»У тој Босни земљи поноситој;
»Вако цвиле Срби Херцеговци
»На Неретви води валовитој;
»Вако цвиле Срби арбанашки
»На Косову и око Призрена;
»Вако цвиле кукавни Бугари
»На Балкану и Дунаву хладном!»

Браћо и сестре! чаша је српскога мучења препуњена! Маркова је сабља већ при крају корица; скоро ће земан доћи, да се војује и за слободу и српско уједињење крв пролије. Знајте, да без пепела нашијех домова и без крви нашијех јунака, никад се цио српски народ не ће моћи ослободити ни ујединити. А никад тако, као сад није био проникнут дивном мишљу да му се ваља час прије ослободити и ујединити, нити је тако јасно и живо увиђао да му без тога нема ни правога живота ни боље будућности.

Без слободе нема правога живота; без науке нема знања; без поштења нема правце; без просвјете нема напретка; а без слоге нема снаге.

Недостојно је српског имена и српског јуначког народа да и даље живи тако раскомадан и погажен, и да га тлаче с једне стране дивљи Азијати; а с друге — културтрегери да га прибијају при зид!

Вријеме је већ да сви скочимо и слошки извојујемо народну слободу и самосталност; а да се у оваком критичком и важном времену, у којему ће се рјешавати смрт или живот српскога народа, оканемо мрачног доктринарства, пецкања, цијепања, подметања, извртања, зависти, себичности и личнијех задјевица. То је испод достојанства паметнијех и озбиљнијех људи и правијех патриота! То није за српски јуначки народ; то је ниско и недостојно.

Покажимо зрелом свијешћу, покажимо брчком сабљом и десном руком, покажимо слошком братском радњом свијету на видику да је српски народ и само српски народ ковач своје среће; покажимо, да српски народ зна и кад треба живјети, и кад треба за своју слободу и своје уједињење крв пролити; па ћемо одмах још већу симпатију задобити и од своје браће Словена и у опће од поштеног напредног и либе-

ралног свијета у Јевропи; а то ће нам много олакшати у великом и тешком дјелу нашег народног ослобођења и уједињења.

Јавни дух народа српског каже: боље је поштено и јуначки умријети, него срамно и без слободе живјети!

Србин није створен нити коме да робује, нити њему ко да робује.

То нам свједочи најстарији друштвени и жупанијски живот; свједоче српски хајдуци; свједоче народне пјесме, то огледало народнога духа и народне свијести; свједочи Црна гора, и свједочи кнежевина Србија, која данас са својом поштенom администрацијом и са својом озбиљном и патриоском тежњом за напредовањем у свима струкама и у сваком погледу служи за углед свијем народима на балканском полуострву.

Ово су све јаки и свијетли докази да Србин, као год ни Американца, не ће да робује.

Не ћу да набрајам овдје колико су славни Американци у XVIII-м вјеку претрцјели свакијех мука, биједа и невоља, и колико су пролили своје крви, док су извојевали слободу и независност, јер би нас то далеко одвело; него ћу казати само то: да још никад ни један народ није добио слободу и политичку независност без највишег пожртвовања, без гаршита својијех домова и без крви својијех јунака.

За то се и каже: слобода се не поклања, него се отимље.

Из пепела нашијех домова и из крви нашијех јунака понићи ће народу српском: слобода, уједињење и независност.

Без слободе нема правога живота. Слобода се не поклања, него се отимље.

- »Који не зна кад треба
- »За свој род умрети,
- »Није Србин, већ је изрод,
- »Тог ће земља клети.«

С овом се братском и искреном ријечју обраћам свијем Српкињама без разлике мјеста и сталежа, а нарочито Српкињама у Србији и Аустрији, и лијепо их молим да се сјете онијех славнијех јуначица и српскијех мученица, које су у вријеме српскога устанка за слободу своје драге домовине големе жртве чиниле и сваке муке, каквијех има на овом свијету, јуначки трцјеле; да се сјете, како многе вољедоше у

Морави, Сави и Дунаву наћи себи гроб, него у турске тиранске руке запанути и тиранину служити! да се сјете великог јунаштва и големог пожртвовања храбријех Српкиња црногорскијех и херцеговачкијех и у најновије доба дичнијех Српкиња бокјељскијех; и да се на пошљетку угледају на славне Американке, које својијем великијем патриотизмом, одважношћу и пожртвовањем највише помогоше, да Америка дође до онаке слободе, којој се одавно вас просвјећени свијет диви и клања.

Наше су сестре Српкиње у Црној гори и Херцеговини до сад увијек у сваком рату показале и засвједочиле одважност, јунаштво и највеће пожртвовање. Оне у вријеме рата раде онако, као што су радиле старе Шпартанке и нове Американке. Оне поред домаће радње: предива, ткања, шивења и плетива, управљају кућом и раде пољску радњу: копају, сију, жњу, вршу, мељу, мијесе, пеку и на бојно поље носе брашанице војницима. А бог ме често и на страшно мјесто стану, пушке пуне и на непријатеља пале, а често и по коју турску главу осиеку.

- »Ударило двјеста харачлија
- »На крваву Радуну кулу,
- »Сам се Радун у кулу нагнао
- »И с њим жена његова Љубица;
- »Жена млада, а ма соко сиви;
- »Пуни пушке своје господару.«*)

Овакијех јуначкијех примјера има доста у Црној гори и Херцеговини, нарочито у потоњем рату 1861 и 1862 године. Овдје ћу између херцеговачкијех јуначица споменути само: Виду Г. Рајичевићку и Симуну В. Кнежевићку, које су по 2 турске главе посјекле у боју у Шаранцима 6. Августа 1862 г.

А гледао сам и сестру кнеза црногорског г. Горду С. Пламенчеву, гдје коња јаше и пушком на Турке пуца.

Кад но бијаше један дио црногорске војске у Дуги у Херцеговини 1862 год. под командом храброга војводе Петра С. Вукотића; Црногорке су преко све Црне-горе чак у Херцеговину дошле и брашанице војницима доносиле. Па се неколико пута догодило, док би се оне из Дуге кући и опет у Дугу вратиле, дотле се бој с Турцима учини, и по неколико

*) Горски Вијенац.

Црногораца и Херцеговаца погину; па кад оне дођу, нека не нађе мужа, нека брата, а нека свекра или ђевера!

Помислите, каква је то голема жалост! па ипак храбре Црногорке и Херцеговке нијесу духом клонуле; него су све жалости и неописане терете и трудове јуначки носиле!

Дичан је примјер и лијећ доказ женске врлине и патриотизма и то што су двије црногорске кнегиње: Даринка и Милена 1862 г. саме собом свилац (тивтик) за рањенике приуговљавале и рањенике походиле и надгледале.

А и у Србији има од Српкиња дивнијех примјера женске врлине, јунаштва и самопрегорења. Има неизбројено примјера, да су Српкиње у Србији у вријеме рата за ослобођење радиле, као год и мушкарци: орале, сијале, жњеле, вр'ле, мјеле, пекле, војницима брашанице носиле, у бој ходиле, рањенике видале и надгледале и за слободу, образ и поштење и у воду скакале! Куд ће дивнији примјер женске врлине, одважности, јунаштва и пожртвовања од онога, што је кнегиња Љубица Обреновићка показала у вријеме рата за ослобођење Србије? Доста је да се спомене само она њезина одважност и патриотизам, којом пресреташе српске војнике, који се са Љубића осипаху, а да не речем бјежаху, и како их храбраше и натраг у бој враћаше.*)

А и у Босни, Старој Србији и другијем српским покрајинама има Српкиња јуначица, као год и у споменутијем покрајинама. Колико би се могло навести примјера, да су сваке муке трпјеле, а многе и живот изгубиле само да се не потурче, него да остану праве Српкиње? А кад вријеме дође опћег народног рата за ослобођење и уједињење, и оне ће се показати и јуначкијем дјелима засвједочити да су праве и достојне сестре онијех дичнијех Српкиња, које знаду за слободу своје отаџбине живјети и кад треба умријети.

Сад да пријеђемо на то важно питање: шта су дужне у садашње озбиљно вријеме и образоване Српкиње и српске патриотке да раде за слободу и српско уједињење?

Дужне су да раде на прагу рата онако исто, као што су радиле Американке. Ваља да склапају одборе српскијех жена по свијем већим варошима; да скупљају новце, свилац и друге потребне ствари за српске рањенике; да о томе воде пријеписку; да говоре патриотске бесједе; и да потичу и одушевљавају српски народ за слободу и уједињење.

А у вријеме самога рата ваља да оне Српкиње, које имају одважности и милосрђа, надгледају и негују српске рањенике.

Оне пак Српкиње које то узраде, највишу ће заслугу српству учинити, јер ће својом негом доста рањенијех јунака од смрти сачувати. И те ће Српкиње слободно потомство с хвалом и дичењем највише спомињати.

На пошљетку нека младе српске патриотке презру свакога младога Србина, који се не би одазвао и који не би хтио да јурне под српски крсташ барјак, кад га ратна труба сложне србадије у бој позове, и који би зажалио своју крв пролити за слободу и српско уједињење.

»Који незна кад треба

»За свој род умрети,

»Није Србин, већ је изрод,

»Тог ће земља клети.«

Нека дакле од сада и образоване Српкиње почну озбиљно да говоре, као што говоре наше јуначке сестре Црногорке својијем мужевима, браћи и синовима: „иди, соколе, у бој; али знај, ако не будеш у реду првијех војника, и ако се у боју осрамотиш, жив се немој кући враћати.“

Нека од сада свака Српкиња овако говори, и нека све листом усрдно почну да раде и по овој мојој скромној и брацкој ријечи припреме чине, па ће се јамачно много лакше извојевати: слобода, независност и уједињење српскога народа.

»Без муке се пјесма не испоја,

»Без муке се сабља не сакова;«

казао је наш славни пјесник Његуш.

А ја кажем, да ће се само на гаришту нашијех домова подићи величанствена зграда српске опће домовине и да ће само из крви нашијех јунака синути слобода и понићи српско уједињење; а без тога никад. —

Ми Срби морамо ратити и морамо се сви ослободити и ујединити; морамо прогнати азиј-

*) Истор. С. Милутиновића.

ску кугу с нашега огњишта, која нас дави има већ 500. година!

- »Удри за крст, за образ јуначки!
- »Ко гођ паше свијетло оружје,
- »Ко гођ чује срце у прсима,
- »Хулитеље имена Христова!
- »Да крстимо водом или крвљу!
- »Тријebимо губу из торине —
- »Нек пропоје пјесма од ужаса.
- »Олтар прави на камен крвави!

Кад наступи за то осудни час, онај Србин који не би за народну слободу и уједињење све па и живот жртвовао:

- »Није Србин, већ је изрод,
- »Тог ће земља кети!

Без слободе нема правога живота. Слобода се не поклања, него се отимље.

Ако дакле и Српкиње мисле, да постану равноправне и да заузму у друштву оно место, које должи образованим и умно и морално развијеним женама, као год и људима; онда ваља да са свом снагом живо и усрдно раде за ослобођење, уједињење и независност српскога народа; јер ће тек с народном опћом слободом и њима доћи индивидуална слобода и равноправност у друштву и држави. А то се може постићи само у слободној, независној и просвјешеној држави: па ваља, да се озбиљски живо и слешки ради, да се што прије до таке државе дође.

Сад ми још остаје да кажем и то, шта ме највише потакло да овај чланак напишем и Српкињама посветим. Потакну ме живи спомен рата и големе невоље најприје у Херцеговини 1861. а послје и у Црној гори 1862. године, гдје сам очима гледао како наши рањени јунаци чупају маховину с дубља и борја и њом мјесто свилаца и шарпија затискују своје грдне ране и заустављају своју јуначку крв!

И сад, кад на те братске грдне ране и тешке муке помислим, на глави ми се коса жежи! А тврдо сам увјерен, да је и онда свака Српкиња, ма гдје била, жељела и Бога молила да Срби побјeде Турке; али, што је за чудо ни једна се не нађе да позове сестре Српкиње да склопе одбор српскијех жена, и да скупљају свилац и другу помоћ својој рањеној браћи!*)

*) Српска уредништва у Новом Саду нијесу у том патриотском дјелу изостала; него су скупљала добровољне прилоге за наше рањенике. Али је овдје ријеч о Српкињама.

Од сада Српкиње не смију ни пошто да буду тако равнодушне према српским рањеним јунацима и према рату за српску слободу; јер им то ни историја, ни потомство не би никако опростила.

Овдје ћу, као одлични изузетак тога времена споменути родољубну Српкињу Марију Ђ. Матићку из Каменице у Сријему, која се са својом матером сјетила своје рањене браће у Црној гори и Херцеговини и лијеп прилог послала.

А с особитијем задовољством имам да кажем да су се наше родољубне сестре и жарке патриотке Хрваткиње у том погледу одликовале. Оне су својом свјешћу и патриотизмом засвједочиле да стоје на висини својега времена. Оне су склопиле одбор жена у Загребу, и под руковођењем племените госпође Лудмиле Дутковићке скупљале су и слале новце и свилац, које су Црногорски и Херцеговачки рањени јунаци с братском захвалношћу примали.

А било је и појединијех племенитијех госпођа Рускиња и Чешкиња, које су се такође сјетиле своје словенске браће и помоћ слале нашијем рањенијем јунацима.

И ако ово није било бог зна у каквом великом размјеру и количини, али је то на сваки начин диван и значајан појав словенске опће пробуђене свијести, лијепе симпатије и братске узајамне љубави; појав, који са радошћу бљежим и на видик износим.

У овакој опћој словенској свјести, у оваком патриотизму и братској узајамној љубави лежи поуздано јамство словенске у опће боље будућности, праве слободе и братске узајамности.

По што сам дакле у кратко изложио моје скромно мишљење, шта и како ваља Српкиње да раде за слободу, уједињење и независност српскога народа; нека ми је дозвољено да изложим у главнијем и краткијем цртама патриотску радњу Американака ХVIII-га вијека за слободу и независност своје драге отаџбине*)

Надам се, да ће наше образовање и врије-

*) Ове црте о патриотској радњи Американака ХVIII. вијека за слободу своје драге отаџбине израдио сам по књизи ваљане и у руској књижевности познате и уважене Рускиње Г. М. Цебрикове, коју је саставила по мемоарима госпође Еллет Американке и ове године у Петрограду наштампала.

дне сестре Српкиње ово моје братско и скромно мишљење усвојити и у том погледу своју патриотску радњу још сад започети, угледајући се на славне Американке XVIII вијека; и да ће

пазити да их глас српске ратне трубе не застане неприпремне, и да им врата слободе и равноправности у друштву и држави не буду још дуго затворена. (СВРШИТЕ СЕ).

О странкама у народу.

(СВРШЕТАК).

Лична природа и изображење главни су темељ цепању једног народа. Странке се зову: напредњаци и натражњаци. Но такве две странке није ваљда нигде било на свету; ту још нешто не достаје. Ја сам горе споменуо како међу самим предњацима на лађи стоји грдна разлика, исто тако међу стражњацима. То важи и за народ. Како напредњаци тако и назадњаци цепају се на двоје: једни су одушевљени за какву идеју, не питајући је ли њу могућно остварити; други опет то питају прво, па ако не може — не ће за њу да знају. Дакле и напредњаци и назадњаци имају своје идеалисте и своје реалисте. И тако сад имамо четири јасно обележене странке: 1) радикалци — идеалисте међу напредњацима, 2) либералци — реалисте међу напредњацима 3) конзервативци — реалисте међу натражњацима, и 4) реакционари — идеалисте међу натражњацима. Прави политичари могу само бити либерални или конзервативни; остале две странке губе живот са свим из вида, одушевљавају се за идеје јоште не сазреле или већ изумрле. Философи и песници радо припадају радикалној странци; реакционарној обично само надри-философи, ређе песници.

Како пролази у току светском једна идеја кроз све четири странке, ја ћу једним примером да покажем. Сви знамо да су занатлијски радници до скоро били стесњени у посебне „еснафе“, „цехове“. Негда се то само по себи разумевало, и кад је први пут изречена мисао да су цехови излишни, подигнута је једногласно страшна хука, и само је онај усудио се још једанпут ову истину изрећи, који се није плашио општег подсмеха. То је радикалац. Он са гледишта слободе доказиваше како је то неупутно везати човека да не може за себе

радити занат, кад је већ у велико занату вичан. Либералцу мало по мало допадне се та мисао и са њезиног практичног гледишта а не тек са гледишта слободе човечанске, прихвати он ту мисао, јер после неког размишљања увери се да је слобода рада од веће користи за народну привреду него везан рад. Док је радикалац заступао слободу рада против цехова — конзервативац је мучао, јер по његовом мишљењу са радикалцем није вредно ни диванити — тако луде идеје радикалац имаде! Тек кад је видео да је и либералац примио ту исту мисао, онда је куцнуо за њега час да се бори за опстанак цехова, те је либералцу навађао све могућне незгоде код слободе рада, а на обрат све лепе стране код цехова, и све што се год даде замислити. Либералац је на то навађао све користи нове идеје а штетне стране старе идеје — и тако се сва борба врзла око питања: шта је боље и корисније? Данас се та борба може сматрати као окончана; победа је на страни либералаца, и конзервативци се повлаче већ натраг, за кратко ће само реакционари јадиковати за оним старим, красним временима. Ово јадиковање конзервативци ће разумети, али се не ће слагати, либералци пак не могу га ни разумети, него ће сматрати у том просту будалаштину, јер по њиховом мишљењу од реакционара може само будалаштина изаћи. То је један пример, који нека служи за многе друге. Сад ћу још да погледам у сваку странку посебице, да покажем из каквих се елемената састоји. Кад се сетимо оних разлика што смо их још горе изређали, одмах нам се сама намеће гдекоја од њих да јој у странкама места дамо. Младићи у колико су политичари сви су радикалци. Који је противан радикализму — тај док је

МЛАДА СРБАДИЈА.

ЛИСТ ЗА НАУКУ, УМЕТНОСТ И ЈАВНИ ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ.

БРОЈ 11.

У БЕОГРАДУ 20. МАЈА (ЦВЈЕТНА), 1871.

ГОДИНА II.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ НА МЕСЕЦ. СТАЈЕ НА ГОДИНУ 5 ФОР. ИЛИ 50 ГР. ЧАР.

Искрена ријеч Српкињама.

ОД

Архимандрита Н. Дучића.

Без слободе нема правог живота.

II.

XVIII-ти је вијек био велика епоха за Америку — епоха темеља и слободе Сједињених држава.

Американке су са свом снагом неуморно радиле за ослобођење своје драге отаџбине.

Њихов посредни и непосредни утицај на судбину њихове отаџбине био је веома снажан и сталан. Њихову је утицају Америка обавезана за срећни свршетак рата за своју слободу и независност готово онолико исто, колико и политичкој мудрости својих великих вођа и чврстој храбрости својих грађана.

Ријетко се која Американка XVIII-га вијека мијешала у политику; за то оне и нијесу тропиле своју снагу у политици, него у јунаштву, пожртвовању и патриотском одушевљењу, којим су биле све проникнуте, и као жене и матере јако утицале на друштвено мишљење.

Њихова је снага била морална снага.

Морални је утицај снажан тако да га ни историја, која има посла с фактима, не може математичком тачношћу измјерити, ни његову снагу одредити.

Могу се избројити јуначки ударци, од којих непријатељи падају; али се не могу

исказати осјећаји, које нерви проводе мишићима у онај мах, кад се подиже рука на ударац.

Поглавити је узрок био срећнога свршетка американскога рата у опћем одушевљењу свега народа за слободу и независност.

„Неувеле ловорике, којима су се закинули американски јунаци,“ говори госпођа Еллет, „израсле су из јуначкијех срдаца, која су у крви огрезнула.“

Опће одушевљење, које је народ покретало, жене су га потицале и подржавале.

Американке, шаљући у бој своје мужеве, браћу и синове, и дијелећи с њима подједнако све тешкоће и опасности, оличиле су у себи ону Шпартанку, која је, пружајући штит сину, рекла: „или са штитом, или на штит.“

Овај велики утицај Американа признали су и непријатељи.

Нигдје се у свијету не може наћи такИ снажан, сталан и добротворан утицај жена, као у Америци.

Таки утицај доходи од одважности, самосталности и практичнога карактера Американа; а таки се карактер могао развити само у онакијем друштвенијем, политичкијем и вје-

розаконским условима, у каквијем су биле америкаанске пасеобине.

У Америци је и сада много мање женскиња од мушкараца, при свем том што насеље не престано расте; а у оно вријеме, кад је стравично било путовати, мало се жнѣа старога свијета находило, које би се одважиле да иду у Америку; за то је и била разлика у броју мушкараца од женскиња много већа, него сада.

Одношаји између мушкараца и женскиња постали су по економном познатом закону: што је мање, то је скупље. За то многи мушкарци нијесу могли да нађу дјевојку, нити су били срећни, да се ожене. А у усамљеном и готово пустињичком животу првијех насељеника, који су саградили своје дрвене колибе по шумама у пустињи, женидба је постала од пријеке потребе.

Кући треба домаћица.

За то је свака женскиња имала мноштво просиоца, који су јој пружали руку. А оне су по природном чувству чувања самога себе, бирале оне, који су им давали више јамства, да ће бити независне и самосталне.

Човјек, за којег се мислило да је груби деспот, није могао ласно наћи себи жену.

Колико је човјек развијенији, толико је способнији да уважава права друге личности; а први су америкаански насељеници били између најбољих представника умнога развитка у Јевропи.

Женски се утицај у Америци мало по мало утврђивао и добротворан постајао.

Жене у колонијама (насебинама) нијесу биле раскошне, нити су на празно проводиле вријеме, као садашње свјетске госпође, које својом раскошношћу упропашћују своје мужеве и своје куће; него су биле својијем мужевима праве помоћнице.

Америкаанке су јуначки трпјеле све тешкоће и оскудице у животу.

Оне су обрађивале земљу, управљале кућом, и често се браниле од побуњеника и дивљих звјерова.

Њихова се снага очеличила у трудовима и опасностима.

У новом свијету било је доста земље, која се могла за малу цијену купити, или по праву јачега заграбити.

Ово је родно земљиште стостручно награђивало труд.

Поред неуморнога труда и умјерености у животу, коју су препоручивале пуританске секте, добростање је брзо расло.

На простору од неколико стотина мјља није се могао наћи ни један сиромах.

То је добро стање потакло Волтера да похвали Америку, као земни рај.

Родитељи у Америци не знају за страх и незадовољство, кад им се роди мушко или женско дијете, као што то бива у Јевропи у пролетеријату. Док у пролетеријату у Јевропи сусретају рођење сина са страхом, а рођење кћери с проклетством; у Америци сусретају и једно и друго с радошћу и задовољством.

Америкаанке су преле, ткале, шиле, плеле и за сву породицу одијело израђивале. Па поред њихова знања и толикога посла и труда, оне нијесу могле бити, као ропкиње, које живе од туђе милости; него су биле у кући и породици равноправне.

Та и најнечовјечнији деспот и највећи дивљак друкчије се понаша с људима који су вриједни, који му чине корист и који живе од својега труда; него с онијем, који живе од њихове милости.

Америкаанке су у труду и задовољству расле здраве; оне нијесу знале ни за раскошност ни за сиромаштво.

Раскошност се појавила само са развитком друштвенога грађанскога живота, и то у потоње вријеме пред побуном, која се није могла дубоко у друштву укоријенити.

Велика су богатства била у рукама само некијех насељеника у Вирџинији, јужној Каролини и Мериланду, и то у потомака витезова (кавалијера), који су добјегли из Инглиске у Кромвељево вријеме и у католичке аристократије, коју је изагнала Јелисавета, и из које се склопила торијевска странка.

Ова је странка била противна ослобођењу америкаанскијех насебина.

Па и они при свем том, што су имали велика богатства, опет су умјерено и просто живјели; а и њихове жене нијесу на празно проводиле вријеме, него су радиле и о кућевним потребама бригу водиле.

Америка не зна за друштвену провалу таштијех и не раднијех свјетскијех госпођа, које својом раскошношћу нагоне људе да грабе туђе имање, и да продају свој глас ономе, ко им више плати.

Узрок је томе и то, што ови аристократи нијесу живјели у сиромашном и ропском народу, који би вјековитом зависношћу био навикнут да гледа на аристократе као на створења, која нијесу рођена као и остали људи; него су живјели међу грађанима, који су навикли држати себе да су пред законом равни, и који не би допустили ни најмању уврједу своје личности, нити да им се окрње њихова права.

Па ни у американскијем аристократкама није се могло брзо развити презирање народа, ни образованост својега сталежа таква, која би била различна од народне образованости; као што су из францескијех аристократака постале јуначице „Вандеји.“

И ако су се насеобине ослободиле од „метрополе,“ *) ипак је већина аристократака била за народну слободу и независност.

Америка је земља така, гдје се могао и може и женски карактер слободно развијати; а тога у Јевропи није било, а и сад мало има.

У Америци је црквена катедра постала трибуном бесједника народне слободе и независности.

У Америци се учило да вјера ваља да буде у добријем дјелима милосрђа и саучешћа, у чистом друштвеном духу; а не у празном чатању дугачкијех проповједи и молитава.

Американке су расле заједно с предањем о притисцима, које су њихови стари трпјели, и против којијех су се јуначки борили.

Кад год би се народно право окрњило, Американке су то одмах знале и осјећале.

Матере су постојано улијевале мржњу у своје синове против притиска и насиља; па и у оно вријеме, кад су неки политичари нагађали о великим догађајима који ће наступити, у скромним је породицама насеобина расла љубав за слободу, која је послје букнула и својим жаром цео свијет загријала.

„Американке патриотске матере одгојиле су чистоту слободе,“ говори госпођа Елот;

*) То јест од власти Инглиске. А »метропола« или »метрополија« буквално значи: главна варош.

„оне су дале отаџбини грађане, који су својом крвљу откупили независност и слободу.“

Американке су скупљале митинге; склапале комитете; скупљале новце; говориле војницима бесједе, и давале им заставе, које су оне саме израђивале.

Радња се Американака одмах у почетку сукобила с „метрополлом“; и док је год трајао рат, оне су се одликовале одважношћу и вриједношћу.

Кад је Инглиска повисила царину (ђумручарину) на све, што се уноси у Америку; Американке су склопиле дружине, које су радиле да се прекрати увоз свега онога, на што је царина повишена; за то су се оне биле зарекле да ни чаја не пију.

Жене су у Вирђинији писале народу адресе, којима су га потицале да устаје на оружје, и које су читане по свијем црквама у Вирђинији. А жене су у Филадельфији с потписима скупиле велику чету, која је била позната под именом: чета Филадельфијскијех гџспџа (леди). Оне су уређивале комитете, ишле по кућама и скупљале новце за спасење своје отаџбине и слободе.

Богате су госпе смањивале своје домаће трошкове у корист своје отаџбине; а и сиромашне су давале, колико су могле, и трудиле се под једнако с богатијем.

Кад су успјеле да се прекрати увоз робе из Инглиске, оне су саме: чешљале, преле, ткале, артију правиле и одијело израђивале себи и војсци.

Кад се објавио рат, и кад су мушкарци отишли на војску, жене су саме обрађивале земљу, сијале, жњеле, вр'ле, мјеле и војску храниле.

Кад је американски конгрес све потрошио, и кад већ није имао на чему ни провијанат за војску да вози, јер су им Инглизи били запљачкали и сво бродовље, и кад већ није било наде на помоћ грађана, јер су дали што су год могли; онда су американске жене учиниле оно, што се мислило да је немогућно. Оне су велику помоћ скупиле и војсци послале.

Ова помоћ, која је на вријеме приспјела, не само што је одклонила за неколико дана муку глади, која је пријетила да војску растури; него је, по одзиву једнијех њовина онога времена, та помоћ и патриотска осјећања крас-

нијех американскијех кћери чаровно на војнике утицала, нову им снагу дала; уздрману наду за успјех одржала и тврдо им увјерење на побједу и скори мир улила.

Вашингтон је у својему захвалном писму женском комитету с особитом љубазношћу писао: „Наша војска не треба да жали своје жртве и велике муке, кад је таку награду од вас добила; она не сумња да ће њезини интереси бити изгубљени, ако их у брзо узму у заштиту таки моћни и љубазни адвокати.“

Ове ријечи свједоче женски утицај на друштвено мишљење онога времена.

Жене су ишле за рањеницима и боницима, и носиле су одијело заробљеницима, при свем том што им је од Инглиза грозила опасност.

Жене су и на бојно поље ишле; своје сроднике тражиле, рањенике носиле и мртваце сахрањивале. Оне су сносиле све тешкоће и опасности војничкога живота и извршивале различите војничке дужности.

Тако је жена ђенерала Шујлера, кад је војска оставила тврдињу Едуард, бјежећи испред Бургоња, по наредби својега мужа запалила сву шеницу на својијем пољима, и скупила жене у тој свој околици и наредила да и оне запале сва жита на пољима, да не би непријатељска војска нашла хране.

Патриотизам, којим су Американке биле одушевљене, поред свега губитка, мукџа, крво-

пролића, и пораза колонијске војске, није ни најмање ослабио.

Кад су непријатељи заузели Њу-Јорк, Бостон и Чарлстон, и кад су многи чланови конгреса духом клонули, и кад су се проносили гласови кроз грађанство, да се американска војска не може одржати и да ће морати с непријатељима неповољан мир учинити; тада је већина американскијех госпџа устала против такијех гласова и такога мира.

„Ја знам, да ме смрт и слободну не ће мимоићи; а кад бих постала ропкињом, не бих достојна била ни један час да живим!“ Тако је писала једна Американка неком инглиском официру у Бостон.

Американке су радиле са свом снагом за слободу своје домовине; оне су чак и своју младост и своју љепоту за њу улагале; јер су се у Новом Мекленбургу, у гуенскијем кнежевинама и у сјеверној Каролини младе дјевојке најпознатијих пџродица зарекле, да се неће удавати за оне младиће, који се нијесу одазвали позиву, ни устали на оружје за слободу и независност своје отаџбине.

Оне су улијевале нову снагу за борбу; презирале су малодушне страшивице; и слале су у бој и отањ: мужеве, браћу и синове.

(СВРШИТЕ СЕ).

Потоњи Немањић.

(слика из прошлости).

„Окови тешки притегли груди,
„Јуначке очи нагле у плач,
„А ми смо стали, пиру се дали,
„Ни једна рука да тргне мач!“

„Од зиме мраза, тврд камен пуца,
„Голе нам браће свуд стоји цик.
„А ми на „балу“ уз цуре, вино,
„Дижемо песме весели клик.“

I.

Тешко своме без својега!
Нар. посл.

У лепој дољи призренској чује се потмула лупа клепала, а варош при свој својој сјајности изгледа као нека гробница, баш тако као и време у коме је.

Лупу клепала разумећете када вам кажем: да ће се преко сутра славити Велик-дан, када је васкрсао спаситељ света, када су васкрсле из мртвила мисли *братства* и *једнакости*.

Кроз лупу дољу призренску, крај реке Струмице јежџаху два коњица, по одећу рекли бисмо да су „господскога соја и погледа.“

МЛАДА СРБАДИЈА.

ЛИСТ ЗА НАУКУ, УМЕТНОСТ И ЈАВНИ ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ.

БРОЈ 12.

У БЕОГРАДУ 31. МАЈА (ЦВЈЕТНА), 1871.

ГОДИНА II.

ИЗЛАЗИ ТРИ ПУТ НА МЕСЕЦ. СТАЈЕ НА ГОДИНУ 5 ФОР. ИЛИ 50 ГР. ЧАР.

Општинама свеколиког српства.

На вас, општинари српски, хтео бих неколико речи да упутим данас. Ви, ако будете достојно оправдали ваш високи позив, уздање и поверење народно, можете са тих важних и преважних мјеста својих највише учипити у корист науке, слободе, напретка, народа и отаџбине. То учинити можете само ако будете људи као што треба на своме мјесту, те задржите или израдите за вас онаква права каква вама по природи и историји припадају, и ако будете хтјели и знали по духу вјека, тежњама и потребама народним вршити оне свете и важне послове, који на вас по праву падају, и које с правом грађани и отаџбина од вас очекују:

Општине са својом свјешћу и одважношћу могу и треба да стеку важан и одлучан глас како код народа тако и код сваке владе; јер оне су претежније и од саме владе, прво за то, што су оне једнако у народу и са народом; друго за то, што се у њиховим рукама, као у грађана земље и народа, сва духовна снага налази а готово и телесна, почем је народна војска у неким крајевима српства из њихове средине; а треће за то, што су владе променљиве, које могу и пасти а општине народне никада не падају но у вјек остају у свакој држави и под сваком владом, па било то са мањом или са већом, јачом или слабијом властитошћу. Па и у праствара времена општине у прве поникле и руковале са народним по-

словима, па после из њих образовале су се државе. Општине и с тога претежније су од владе што оне могу бити више праведне у народним пословима него ли владе, почем владе су удаљене од народа, а при том доста пута окружене су ласкаоцима и себичњацима а не искреним и народним људима. На кратко рећи: Општине могу бити без владе а влада никако без општина.

Општине дакле кад имају сва своја природна општинска права, и кад су просвећене, родољубиве и свјестне о свом огромном позиву јесу главна полуга и најјачи кретач свега доброга и узоритога у народу, што води срећи, благостању, напретку, сили и слави народа и отаџбине; јер општине са оваким правима имају такву огромну радњу да сви народни послови испод њиних руку проћи морају, па због тога ова радња за унапређење народно носи ће на себи облик свога кретача, т. ј. каква буде машина тих дјела народних — општина, онако ће и сви послови народни брзо или споро тећи и кретати се, што и данас у аустриској и турској Србији видимо. Тамо, кад су општине живље и заузетније сви готово послови народни, покрај свега турског самовољства и аустро-угарског лисичења, боље стоје и напредују; а што су немарљивије и страшљивије тим жалосније, траљивије и стоје.

Кад су општине дакле таква важна чињеница у народу, онда свака народна влада јако греша

их неки имали. То је тако морао рећи наш Апостол, што је био противу многоженства, противу чега смо и ми сви прави хришћани, који не носимо „православље“ на језику но у срцу и дјелу.

После свега тога доказа, ако и даље бес-свјесни будемо те се држимо тачке неког занешеног старог калуђера, то побијамо здрави разум, јеванђелску науку и природни закон људски. То би значило ићи супрот Христа и супрот интереса српства, јер тиме се ненаравственост и квареж распростире, противу чега је Спаситељ свјета жртвом постао, и против чега су се сви поштени људи и народи од свију векова борили и боре.

Повикаће неки можда: а зар да упропа-стимо свете намастире, задужбине наших пра-ђедова? Не, брате! боже сачувај! то учинити не ћемо, него ћемо да уништимо калуђере, који сраме и унижавају својим недјелима свете пра-ђедовске задужбине, а у намастире смјестићемо по једнога свештеника са његовом породицом,

а у намастирске зграде народне школе, да нам и једно и друго узвиси праву важност те свете куће. Од прихода пак намастирских добара издржаваћемо сиротне, ваљане народне синове, који ће бити потпора и дика драгом нам роду српском.

Ако руковође наше и народ српски уваже и остваре ове предлоге показаће свјест и зре-лост своју, и узвисити понос народа српског пред осталим народима, за то, што Србин, који је до јуче робовао а и сада већином робује другоме, прије него остали народи показати ће да је дозрео уважавати стварност, а треснути о земљу са формулама и предрасудама.

Уздајући се да ће браћа наша радо ове предлоге уважити, усуђујем се рећи, да сваки онај који се овоме успротиви противан је нај-светијим интересима српства и противан је Христу који је био распет за стварност и моралност, за истину и врлину што се ево овде и препоручује, у корист истиног православља.

Архимандрит Пелагић.

Искрена ријеч Српкињама.

Од Архимандрита Н. Дучића.

(СВРШЕТАК).

Она Американка, која је писала, кад би постала ропкињом да не би достојна била да живи; писала је даље: „Да вам кажем, шта сам урадила: послала сам јединца брата на војску у стан с молитвама и благословом; и увјерена сам, да му се љепши час од тога никад не ће десити; а увјерена сам и то да ће он са чашћу војевати и да ће се угледати на јунаке, који су му пред очима.“

„Да имам двадесет синова и браће, свијех бих из реда послала у бој.“

„С радошћу вам могу казати, да овако ми-сле и раде све моје сестре Американке, које су готове да све жртвују за слободу и неза-висност своје домовине и за велики дух патрио-тизма, који одушевљава цио народ у нашем пространом отачанству.“

Још је даље писала: „Ми се не боримо за ситничарску сплетку политике, јер та наука

није сваком доступна; него се боримо за истину, која је доступна и сваком сељаку, и коју може појмити и најплића памет: да нико нема право скупљати наше паре без нашега одобрења.“

„Ви кажете, да нијесте политичар; о, господине! не треба имати Макијавелову главу, да се појми притисак и тиранство.“

„Нама је то јасно, као сунце.“

„У нас сваки зна шта је притисак и тиран-ство, и сваки то веома презире; за то би ми били недостојни небског благослова, кад би смо се икад томе подложили.“

А госпођа Монгомери писала је по смрти својега мужа, колико, као жена, оплакује гу-битак својега мужа, да много више оплакује губитак храброг војника и браниоца отачанствене слободе.

Кад је њезин муж отишао у војнички стан, биле су му пошљедне ријечи ове: „За твојега

Монгомера никад се ништа красније не може десити.“

Ове ријечи карактеришу ону жену, којој су речене.

Она је писала још и ово: „Надам се да ће мојој драгој отаџбини, за коју се пролила моја крв, непријатељи скоро завидјети, а пријатељи се и патриоти с незином славом поносити.“

У свакој вароши и у сваком селу у Америци сачувао се диван спомен о јунаштву, труду, патриотизму и неописаном пожртвовању Американака за слободу своје отаџбине.

„Патриотизам нашијех жена“, пише биограф ђенерала Рида, „у многим је приликама био већи од патриотизма мушкараца.“

Американке нијесу за то очекивале никакве награде ни почести.

Њих на то није потицало ни честољубље, ни личне обичне угодности; него чиста љубав за слободу.

Оне су показале и дивно засвједочиле: да су праве и достојне кћери слободне земље. Оне, не осврћући се ни на опасности ни на гоњења, чак и у рукама непријатеља умјеле су сачувати своје достојанство и грађанску независност.

Радња и утицај Американака није престала ни по свршетку рата за слободу и независност.

Оне су и по свршетку рата лијечиле ране, које је међусобни рат народу задао; мириле су зарађене странке — торијевце и виговце —, који су се између себе сјекли! и усрдно су настојале да се сви слију у један велики и слободан народ.

Већи дио Америке био је разорен и опустошен, и у свакој вароши и селу било је мноштво удовица и сирота, којима је ваљало помоћи; и заиста су им Американке обилно помагале.

Госпођа Елет наводи мноштво писама од жена, које су посветиле себе томе патриотском дјелу.

Јуначице, које су с пушком у руци ходиле на сусрет непријатељима, биле су научиле да буду сестре милосрђа и анђели измирења.

Америка је обвезана својим женама и зато: што пролетеријат није сметао рату, и што се послје рата с којеквијех малијех задјевца није пролијевала крв, које обично и ласно

по свршетку међусобнога рата нарушавају грађански мир; онако, као што и море послје велике буре и таласања још за дуго ври и киши. *)

Химну, која се пјевала на свијем светковинама, написале су жене.

Богате су подизале болнице и школе; а сиромашне су улагале свој труд и вријеме.

А кад је буктио међу странкама раздор, који је пријетио пропању новој слободи и републици, жене су биле на страни слободе и независности. Оне су биле матере онијех грађана који су утврдили уздрману слободу своје отаџбине.

Госпођа Елет каже: „енерђија, трудољубље, патриотизам, пожртвовање и чврстина, што су Американке показале у вријеме рата; то је било потребно и за то: да се развију карактери, и да се приуготове грађани за службу републике. Оне су им биле примјер великијех начела, за која су патриоти пролијевали крв и положили моралан тврд основ, на којему је народ могао подићи величанствену зграду слободе.“

Како су вјерно и часно извршивале ту своју тешку дужност, свједочи цио живот онијех, које су оне приуготовљавале за државну и опћу службу.

Оне су знале и cadre биле, да се сачувају од свијех ситнијех и нискијех тежња, честољубља и грамжљивости.

Дух Мере Велингтонке био је с њима.

Американке нијесу могла занијети ни одликовања, ни почести, ни ишта друго, него само част да буду од користи својој отаџбини и слободи.

Оне, кад су радиле, нијесу мислиле ни на славу, ни на власт, која се у републичкој служби може добити; него су у чистоти својега срца и у дубини своје душе биле тврдо увјерене: да је патриоту највећа слава и награда оно осјећање, које има, кад поштено изврши дужност према отаџбини и слободи.

*) Као што то свједочи и у садашње вријеме у Францеској међусобни рат и крвопролиће послје великог и тиранског францеско-пруског рата на штету човјечанства и срамоту данашње цивилизације!

Оваке су биле матере првијех дана републике у Америци: и да оваке нијесу биле, Америка не би била оно, што је сада.

Утицај жена, као матера, свака признаје. Но, ако њихов утицај није на добро управљен, онда може доста и зла да учини.

Са грамжљивости и превеликога честољубља сујетнијех жена, често се потоком крв пролијевала.

Није давно било, кад је претјерано честољубље и славољубље жене, која је жељела круну, одвело мужа на касапницу и тисуће жртава изгубило!

Али Американкама и у том погледу припада слава и част! јер је република њима обвезана, што се није нашло међу њезинијем грађанима ни Цезара ни Наполеона.

Госпођа Елет приписује патриотизам, пожртвовање, јунаштво и чврстоћу Америкања у рату за слободу и независност искључиво њиховој религијозности и породичнијем врлинама. Оне су само за то биле праве грађанке, што су знале бити вјерне жене, усрдни чланови цркве и паметне домаћице.

За потврду својијех мисли, наводи ријечи једнога члана надзорнога комитета (committee of observation) Христофора Маршала, који описује послове своје жене.

„Што до сад ни једне ријечи нијесам проговорио о пословима моје жене, могло би се мислити, да су врло ситни и ништави. Али је у самој ствари са свијем друкчије.“

„Да будем правичан, дужан сам да кажем, да би ми извршивање њезинијех послова одузело већи дио мојега времена. Она од зоре до мрака непрестано ради домаће послове. Поред тога наша је кућа права гостионица; увијек пуна гостију, који одлазе и долазе, и којима се даје јести и пити. Жена моја све то свршује. Она мијеси, кува и на сто поставља. Она управља домом; држи поредак и чистоћу; реже и суши јабуке и приуговљава разноврсне потребне ствари за кућу. Она преде, тка и шије; надгледа прање и бијељење крпуља; и поред свега тога још преко године приуговли до 20 сираца само од једне краве. Тако она паметно, уредно и неуморно управља кућом и не једе узалудно хљеб. На пошлетку она и сваком сиромашу обилно помаже.“

Гдје жене тако раде и таку бригу о кући воде, могло би се рећи да им не остаје времена да мисле и раде за народну опћу ствар и слободу своје отаџбине. Но на против, видјели смо да су Американке поред свега тога дјелом засвједочиле највећу љубав за слободу и домовину, и да их кућевни послови нијесу спречавали у извршивању својијех грађанскијех дужности.

Кућевна их је радња навикла на трудове и развила у њима физичку снагу за радњу слободе и домовине и довела их до практичнога знања и неуморне радње онаке, какву никад не би могле радити свјетске развезене госпође, које без радње на празно проводе свој живот.

Да ли су Американке постале такве патриотичке јуначице за то, што су религијозне?

Американке нијесу постале јуначице за то, што су биле пресвитеријанке, методке и кукерке; него за то, што су се родиле јуначице.

Многе су од њих служиле у војсци за ослобођење отаџбине преко забране своје вере; као н. п. кукерке, којима основни догмат њихове религије забрањује пролијевати крв, или учествовати у крвопролићу.

Није снага у овој или оној светињи, коју човјек брани; него је снага у самом човјеку и у његовој готовости, да је брани до краја, и да претрпи за њу сваку опасност, гоњење, па и саму смрт.

Истина, цркве су методичка и пресвитеријанска приуговиле слободу; али су је само у Америци могле приуговити.

Било је и у Јевропи мноштво шљедбеника тијех и сличнијех цркава, као: у Ђерманији, Шотландији, Инглиској, Швајцарској и чак у Шведској и др.; па ипак нијесу из њих излазили борци за народну слободу; него на против, оградивши се малијем и личнијем интересима своје секте, били су готови потпомагати сваки деспотизам, који би само њихове личне угодности штитио — а иначе цио народ немилосно давио!

Американке су биле кћери моћне, снажне и јуначке расе, које су наслиједиле њезине моралне и физичке особине. Већина су тијех јуначица до дубоке старости и самѐ смрти остале у пуној свијести, чистој памети, живом

чувству и неуморној радњи. Оне су биле матере, бабе и прабабе многијех нараштаја, које су их училе и утврђивале у оном дјелу и духу, за које су оне радиле.

Ето, за то се слобода и република у Америци тако јако укорјенила, коју ни потоњи жестоки међусобни рат није могао да уздрма, и у којему су неки јевропски политичари назирали „зачетак монархије.“

Велика је заслуга американскијех жена XVIII-га вијека и у томе, што је свака, поштено живећи и неуморно радећи, одвајала од својега имања „лепту“ (цару) за страшни час народне борбе с „црнијем данима“ за слободу и независност.

Но различита су доба „црнијех дана“.

Гомила народа може да појми само оне „црне дане“, кад непријатељ с поља јурне на његову земљу, те је немилице пустоши, пали, жари и отимље му пошљедни залагај хљеба.

У таке дане вас народ, као један човјек, ласно устаје на обрану својега живота и отацтва.

Али има и другијех „црнијех дана“. Кад из друштвенијех рана: неправде, незнања и сиромаштва капље кап по кап једа, и мало по мало подкошава друштвени организам — онда су то други „црни дани“ у народу.

Свака покрајина има своје „црне дане“; а да им се доскочи и да се униште, ваља знати њихов узрок, угодбе и вријеме.

Американкама је пала у дио страховита и крвава борба пуна јунаштва и муке.

Друге жене очекује борба трпјеливе и неуморне друштвене радње, за коју ће, може бити, требати моралне снаге више, него физичкога јунаштва.

Велика је заслуга онијех жена, које претрпе и надвладају „црне дане“ своје покрајине, и које улажу у благајницу народнога живота и слободе „лепту“ своје памети, карактера, имања и јунаштва.

Срећна је она покрајина, у којој се жене договарају и одвајавају да се боре са „црнијем данима“, да се боре за слободу и независност своје отаџбине и за равноправност свега друштва, као што су се бориле и ријечима и дјелима славне Американке од 1776—1780 године.

Ако овако и Српкиње узраде, онда ће се заиста постићи оно, што брат Драгашевић пјева:

- »Да се дигне, што је било пало,
- »Да пропјева, што је проплакало,
- »Да се споји, што је раздробљено,
- »Да заблиста, што је потамњело,
- »Да се здружи, што се отуђило,
- »Да се збрати, што се одродило,
- »Да ускрсне, што у гробу било,
- »Да се слави слогом и јединством
- »Од данаске па све до вијека, —
- » Амин, Боже, амин роду моме!»

С т р а ж а . *)

.... Сунце седа,
 А месеца зрака бледа
 Кроз вечерњу тавну румен
 У суморну гору гледа.
 У гори је чета мала —
 Сто јунака, сто горштака
 Од умора, од мегдана,
 И од бола, и од рана
 На то камен попадала....

Гора ћутп,
 На грудима чисто нија
 Храбру децу Кривошија. —
 Лист простире маслинака,
 Да уморном чеду своме,
 На камену студеноме
 Душек сиреми...
 Хладне воде жубор нѐми —
 Та чисто би да се следи,

Приметба. Стражу је о лањским Цветима декламовао брат Петковић, и то на беседи коју је у корист витешких Бокеља приредно јагодински омладински одбор. Овом приликом морам приметити да на овогодишњој беседи нико од наших суделовао није.